

Parakh

Research Journal Deptt. of Punjabi
Language & Literature
Lahore College for Women University Lahore
(Pakistan)
Vol: 8, July- Dec. 2022, PP

پارکھ

تحقیقی مجلہ شعبہ پنجابی زبان و ادب
لاہور کالج برائے خواتین یونیورسٹی لاہور (پاکستان)
جولائی - دسمبر 2022ء، مسلسل شمارہ 14

☆ ڈاکٹر قمر النساء، ڈاکٹر نوید شہزاد

NASRI SEERATI CAPITAL OF PUNJABI LITERATURE

پنجابی زبان دانثری سیرتی سرمایہ

Abstract

Hazrat Muahmmad (PBUH) is merciful for all mankind, who elevated the status of humanity by leading them out of the darkness of ignorance and bestowing them on the highest level. The whole life of Holy Prophet (PBUH) is the beacon of guidance to humanity of all ages he (SAW) is certainly, a living representative of Holy Quran and Sunnah. This research emphasizes all the aspects of Seerat Pak written in prose books of Punjabi Literature from old age to mordern era. Furthermore, the established principles and traditions for Seeratni writing have been analyzed in Punjabi literature. Therefore, it is believed that mother or regional language is playing important

☆ اسسٹنٹ پروفیسر، شعبہ پنجابی، گورنمنٹ کالج برائے خواتین کاموکی
☆ پروفیسر، شعبہ پنجابی، اورینٹل کالج پنجاب یونیورسٹی، لاہور

role to describe the punjabi literature.

Keywords: Punjabi Seerati literature, Prophet,
Seeratnigari , Guidance, Humanity

پنجابی زبان نوں مان حاصل اے کہ ایس زبان وچ دین اسلام داسب توں ودھ ادب رچیا گیا مڈھ وچ ایہہ ادب نظم دی صورت وچ سی نثر دی صورت وچ مڈھ ڈھیر چرگروں بجھا۔ پنجابی ادب وچ نثری سیرت دے حوالے نال ویہویں صدی دے مڈھ وچ لکھیا جاون لگا اوس ویلے جو لکھیا جا رہیا سی اوہدے وچ بوہتا دو جیاں زبانوں توں سیرت نگاری دی سیدھ ملدی اے ایس توں پہلاں سیرت دے کچھ نوں صوفی شاعران شاعری راہیں اکھیر یا سی، انگریز دے آون توں بعد خطے وچ ہر زبان دی نثر نوں ودھاون ول دھیان دتا جاون لگا۔ عصمت اللہ زاہد پنجابی زبان وچ سیرت نگاری دے حوالے نال گل کر دیاں بیان کردے نیں:

”پنجابی زبان وچ شروع توں ای سانوں ایس دے نمونے دکھالی دین
لگ پیندے نیں۔ پنجابی دے جسے وی صوفی شاعر نیں اوہناں نے
اپنیاں زندگیاں نوں رسول پاک ﷺ دی زندگی دے مطابق ڈھالن
توں بعد دعوت حق دا اوہو فریضہ انجام دتا جیہدی ادائیگی لئی آپؐ دنیا تے
تشریف لیاے۔“ (1)

پنجابی وچ نثر دا مڈھ نوشہ گنج بخش دے وعظاں توں شروع ہویا۔ وعظاں نوں سیرت دا مڈھلا نقش مٹھیا جا
سکدا اے۔ وعظاں وچ سیرت پاک نوں سوہنے ڈھنگ نال بیان کیتا گیا اے۔ پنجابی نثر وچ سیرت نگاری ول مڈھ
وچ ڈھیر دھیان نہیں دتا گیا جس کارن پنجابی زبان نوں کدے وی سرکاری سرپرستی نہ ملی۔ کھوج کیتیاں جا پدا اے کہ
پنجابی ادب وچ شاعری دے کھیتز راہیں باقاعدہ کم ڈھیر چیر پہلاں شروع ہو گیا سی۔ عصمت اللہ زاہد موجب:
”پنجابی نظم وچ سیرت نگاری اپنی زیادہ اے کہ ایس دا حاطہ کرنا ممکن
نہیں۔“ (2)

انہویں صدی دے اخیر جد پنجابی وچ سیرتی ادب نوں مانتا ملن لگی شعراں راہیں سیرت بیان کرن توں دکھ نثر

نوں وی رتیا جاون لگا۔ پنجابی نثر وچ سیرت نگاری دے مڈھ بارے تحقیق موجب حضرت نوشہ گنج بخش پہلے بزرگ
 نہیں جہناں پنجابی نثر دریافت کیتی۔ اوہناں شاہ جہاں دے دور تبلیغ لئی پنجابی نوں مکھ رکھ کے آسان تے عام فہم نثر وچ
 وعظ کیجے۔ وعظاں نوں سیرت وچ رلاون دی وجہ وعظاں دے فکری انگ سن جنہاں نوں سیرت وچ رلایا جاسکد اسی۔
 حافظ راہنجاہر خوردار دی بوبل نماز تے پکی روٹی (نثر) مصنف نامعلوم نوں سیرتی ادب دا حصہ قرار دتا جاسکد اے۔
 ”شان حضور ﷺ“ حکیم عبداللطیف ہوراں دی سیرت نبوی ﷺ دی کتاب اے جیہڑی 1921ء وچ پہلی وار چھپی
 تے ”خیر البشر ﷺ“ دے سرنائیں پٹھ 1924-25ء وچ چھاپی گئی۔ نثری سیرت دا نمونہ حکیم عبداللطیف دی کتاب
 ”شان حضور ﷺ“ وچ اے جہدے 135 باب نثر دے نیں کتاب دے کل باب 360 نیں تے 225 شعری
 نیں۔ ڈاکٹر حفیظ احمد ”نارے انبراں دے“ وچ آکھدے نیں کہ اوہ سیرتی ادب ہی اے:

”شاعر نے ایس نوں سیرت آکھیا اے۔ چلو ایس وی ایس نوں من لینے

آں۔ کیوں جے سارے ایس نوں سیرتی ادب وچ شامل کر دے نیں“۔ (3)

بھائی سیوا سنگھ دی کتاب 1928ء ”حضرت محمد صاحب“، گر مکھی اکھراں وچ اک غیر مسلم سوجھوان ولوں
 بھرویں عقیدت دا اظہار سی ایہنوں پنجابی نثری سیرت دی پہلی کتاب متھیا جاندا اے ایہدے وچ کئی گھاناں نیں کم
 علمی، روایتی گلاں تے غیر حقیقی کہانیاں جیویں حضور پاک ﷺ نوں بالین وچ بت پرستی نال جوڑنا (نعوذ باللہ) مذہبی
 لکھت دی تھاں تعصب بھریا رنگ ملدا اے۔ لفظالی وچ وی سیوا سنگھ دے اپنے دھرم تے آل دوال دارنگ وادھو
 اے۔ لکھدے نیں:

”ایہناں دی (حضور پاک ﷺ) ماما اپنے پتی دی قبر تے نذرانہ چڑھان

لئی مدینے گئی“۔ (4)

محمد حبیب اللہ فاروقی دی کتاب 1942ء ”نبیاں داسردار“ شاہ مکھی اکھراں وچ پنجابی نثر وچ سیرت دی
 پہلی کتاب متھی جاندی اے۔ سلیم خاں گئی ہوریں نثری سیرتی ادب دے حوالے نال لکھدے نیں:
 ”نثری سیرت وچ پہلی کتاب سیوا سنگھ دی سی جیہڑی 1928ء وچ
 چھپی۔ سیرت پاک اتے نثر دی دوجی کتاب حبیب اللہ فاروقی دی لکھی

ہوئی ”نبیاں داسردار“ اے جہڑی 1942ء وچ چھپی۔ نثروچ سیرت دی

تیجی کتاب ”سچی سرکارے“ جس نوں عبدالحکیم ثمر نے لکھیا اے۔ (5)

قیام پاکستان توں بعد بابائے پنجابی ڈاکٹر فقیر محمد فقیر دی کتاب 1949ء ”پنج ہادی“ چھپی۔ سیرت نگارین ڈھیر علیست راہیں خلفائے راشدین دا ذکر حضور پاک ﷺ دی ہستی دے ذکر توں بغیر نہیں کیتا آپ ﷺ دے جیون نوں مڈھ توں اخیر تیکر مختصر ڈھبوں بیانیا اے۔ عبدالکریم ثمر دی سیرت پاک دی کتاب 1962ء ”سچی سرکار“ وچ اسلام دے پرچار دے نال جہاد دے حوالیوں وی سبق اے۔ عبدالکریم ثمر پرچارک بن کے سامنے آئے۔ لکھدے نیں:

”میں اس کتاب وچ رسول اللہ ﷺ دی سیرت دے اوہ پہلو پیش کیتے نیں

جیہناں وچوں حضور ﷺ دے اخلاق، مہر محبت تے رہت بہت تے روشنی

پنیدی اے نالے جہاد تے تبلیغ دا سبق ملدا اے۔“ (6)

دلشاد کلانچوی دی سیرت دی کتاب ”رسول کریم ﷺ“ نوں لڑیاں وچ ونڈ کر کے چھاپیا گیا ”جڈاں رسول کریمؐ بال ہن“ 1975ء وچ چھپی جہدے وچ رسول پاک ﷺ دیاں عاداتاں تے اخلاق نوں بیان کیتا گیا اگلے ورے ”جڈاں رسول کریمؐ نینگر ہن“ وچ آپ ﷺ دے مڈھلے جیون نوں بیان کیتا تے نال ”جڈاں رسول کریمؐ کوں نبوت ملی“ 1979ء وچ نبوت دے بعدوں دا جیون بیان کیتا۔ ”حضور ﷺ دی حیاتی“، سمیع اللہ قریشی ہوراں دی 1980ء وچ بالاں واسطے لکھی گئی جامع سیرت دی کتاب اے۔ اوہے سید اختر جعفری نے سیرت دی کتاب ”حضور پر نور ﷺ“ لکھی۔ کتاب نوں پاکستان نیشنل بک کونسل کراچی ولوں خاص انعام وی دتا گیا۔ حمید اللہ ہاشمی ہوراں 1981ء ”امت دا والی حضرت محمد ﷺ“، مختصر سیرت دی کتاب لکھی ایہدے وچ معیار تے تحقیق نوں بہت اہمیت دتی گئی۔ ”چن عربوں چڑھیا“ سلیم خان گئی ہوراں دی لکھی سیرت دی کتاب 1982ء وچ کافی کھوج پرکھ نال کم لگا گیا۔ ہن تیکر دواڈیشن چھپ چکے نیں۔ دوجا ایڈیشن 1995ء وچ سنگ میل پبلیکیشنز لاہور ولوں چھاپیا گیا۔ سیرت پاک نوں دھھیاں وچ ونڈیاں گیا اے۔ پہلا حصہ حضور ﷺ دی مکی زندگی تے دوجا حصہ مدنی زندگی اے۔ امان اللہ موجب:

”مصنف نے بڑی کھوج تے محنت نال آنحضرت ﷺ دی حیاتی دے مختلف پہلوؤاں نوں سلیقے نال لکھیا اے۔ کتاب دی زبان تے بیان بڑا سادہ، زوردار تے رواں اے۔“ (7)

”کونین داوالی“ ڈاکٹر مہر عبدالحق ہوراں دی لکھی سیرت پاک اے جیہڑی 1982ء وچ چھپی۔ ”آمنہ دالال ﷺ“ عالیہ فروغ احمد دی بال ادب وچ لکھی سیرت 1984ء وچ سامنے آئی۔ محمد اقبال نجمی دی لکھت ”سیرت حضور ﷺ دی“ 1985ء وی بالال واسطے لکھی گئی سیرت محمدی ﷺ دی کتاب اے۔ بالال نوں رسول پاک ﷺ دی حیاتی راہیں جیون سوارن واسطے کیوں اپنانا چاہیدا اے بالال نوں مادری زبان وچ سمجھاو لئی چنگا جتن اے۔ سیرت وچ رسول پاک ﷺ دے بالال نال پیار نوں اجاگر کیتا اے۔ لکھدے نیں:

”حضور اپنے دوہتریاں نال بڑالا ڈکر دے سن حضرت حسینؑ اپنے نانے

ہوراں دی گودی وچ لمے پئے آپ دا انگوٹھا چوسدے رہندے۔“ (8)

”مکی مدنی ماہی“ قدر آفاقی ہوراں دی پنجابی نثر دی مستند ترین کتاب سیرت رسول ﷺ 1985ء وچ شائع ہوئی۔ کتاب نوں تن حصیاں وچ ونڈیا اے۔ پہلا ”سوہنے نبی ﷺ دا دیس“ دوجا ”حضور ﷺ دی اولاد“ تيجا ”قرآن حکیم دے ویروے نال“۔ ”مکی مدنی ماہی“ دا تنقیدی ویرا کر دیاں صاحبزادہ سید محمد کبیر لکھدے نیں:

”قدر آفاقی نیں قلم نوں عشق نبی دی سیاہی نال تر کر کے ادب تے احترام

دیاں لگاماں دے عظمت تے وقار دے اجے رستے اتے پوئے پایا اے کہ

ایہہ سلکھنی کتاب رحمت اللعالمین، سیرت رسول عربی ﷺ تے مدارج

النبوٰت دی بھے ماردی اے۔“ (9)

ڈاکٹر عبدالرشید دیاں لکھیاں تن سیرت دیاں کتاباں ”حیاتی سوہٹری نبی ﷺ دی“ ہند کو لہجے وچ ”فرمان نبوی تے اصلاح معاشرہ“ 1988ء تے ”اُچاناں سوہنے نبی دا“ 1989ء وچ چھپیاں۔ سیرت دیاں کتاباں وچ حضور پاک ﷺ دی حیاتی نوں سوہنے ڈھنگ بیانیا۔ سجاد حیدر پرویز دی ”مدنی مٹھا منٹھار“ سیرت رسول بارے زخیم کتاب 1988ء سرائیکی لہجے وچ پہلی مستند سیرت سی۔ حضور ﷺ دی حیاتی کھ مڈھ رکھ دیاں اخلاقی تربیت رجھوں

بہت زور دتا ہے۔ ”محمد ﷺ“ محمد سعید دی پنجابی زبان وچ ڈرامائی انداز وچ لکھی پہلی سیرت دی کتاب اے۔ محمد سعید نے سیرت وچ روایتی انداز نال نقطہ نظر بیان کیتا نوکلک اپن لیاون واسطے گل نوں پنڈت ووسیب وچ وسدے دہ کرداراں دے مکالمے دی صورت وچ اگا نہہ ٹوریا۔ ”سب توں وڈے انسان“ ایہہ سیرت دی کتاب حکیم محمد سعید دی لکھت اے۔ آپ نے ایہہ سیرت خاص طور تے بالائ واسطے لکھی اے۔ اوہ نویں نسل دے بالائ نوں سیرت رسول ﷺ سکھانا چاہندے نیں۔ حکیم محمد سعید آکھدے نیں:

”ایہہ تاں ناممکن اے کہ حضور ﷺ دی سیرت تے کردار دا جہیا نقشہ الکیا جا سکے جیہڑ اکمل تے بھرواں ہووے تے آپ ﷺ دے کماں تے فرماناں وچ جیہڑی سو جھ لگی ہوئی اے اوہنوں پوری طرح سمجھیا جاسکے۔“ (10)

”خزینہ رسالت“ دی لکھارن جیں گل ریاض نے 1992ء وچ بالائ واسطے لکھی سیرت دی کتاب وچ کہانی دا انداز اپنایا گیا اے۔ جیویں بالائ نوں کول بٹھا کے حضور پاک ﷺ دی حیاتی وچوں گلاں نوں کہانی دے روپ وچ بیانیا جا رہیا اے۔ ایہہ بیان کرن دا انداز سادہ اے تے فوری سمجھ آ جاندا اے۔ لکھدیاں نیں:

”اوس در یتیم دے دنیا تے آن دا وقت نیڑے آ گیا جہے یتیمیاں دے سرتے ہتھ رکھنا سی۔ جہے اپنا دکھ بھل کے دنیا دا غم ونڈا ناسی۔“ (11)

صوفی احمد علی دی ”سچیاں سرکاراں“ 1993ء سیرت دی کتاب وچ عرباں دی تاریخ بیان کیتی اے۔ ”نبی پاک ﷺ دے خطبے“ شریف کنجاہی ہوراں نیں 1993ء وچ شائع کیتے جہدے وچ حضور پاک ﷺ دے عقل دانش نال کیتے فیصلیاں نوں نمایاں کیتا تے حیاتی دا اوہ فلسفہ جہدے نال عرب دے لوکاں کامیابی حاصل کیتی۔ الحاج محمد بہا الحق عارف نے 1994ء وچ ”جہاناں دی رحمت“ سیرت لکھی۔ کتاب دا بوہتا مواد سیرت ابن ہشام توں لتا گیا۔ محمد رمضان طالب دی لکھی سیرت رسول ”محبوب ﷺ رب دا“ 1994ء وچ سیرت دی روایت نوں نبھاندیاں عرباں دی سیاسی، سماجی تے معاشرتی صورت حال انج بیان کیتی گئی اے:

”بہادر ہن پر آپت دی لڑائی وچ طاقت کوں ختم کیتی ویہندے ہن۔
خوددار ہن پر دھی بھین دی عزت نہ کریندے ہن۔ ادبی ذوق رکھدے ہن۔

پراوہ عباسی دی نذر تھیند او بیہند اہا۔ (12)

اختر جعفری نے ”نبی پاک ﷺ دے معجزے“ 1995ء وچ لکھی۔ او سہ ورھے ”سرکا ﷺ دی سیرت“ دے سرناویں پٹھ اظہر محمود ہوراں سیرت نگاری کردیاں نو یکلے رنگ اپنائے۔ اگلے ورھے اظہر محمود نے ”حضور ﷺ دا ویریاں نال سلوک“ لکھی جہدے وچ رسول پاک ﷺ دے حسن سلوک نوں موضوع بنایا کہ آپ ﷺ دے رحمت اللعالمین ہون دے وصف نوں اجاگر کیتا۔ ”سوہنا محمد ﷺ انساناں دا محسن تے رہبر“ 1995ء عابد حسین نے منفرد تے خوبصورت سیرت النبی ﷺ لکھی۔ محمد صدیق شاکر نے سرائیکی زبان وچ جدید نمایاں تے منفرد حیثیت رکھن والیاں سیرت دیاں کتاباں لکھیاں۔ سیرت دی انفرادیت بیان کرن لئی ہور زبانوں وچ ڈھیر کم ہو یا پنجابی ادب وچ اکو روایت چلی آرہی اے۔ پنجابی زبان وچ ایسے خلائون پورا کرن لئی سیرت نگاراں پوری کوشش کیتی ایسے داسہرا محمد صدیق شاکر دے سر اے جہناں اپنیاں لکھتاں نوں اچھا بناون دا چارہ کیتا۔ ”سئیں سوہنے دی سیرت“ 1995ء سرائیکی لہجے دی نمائندہ کتاب اے۔ محمد صدیق شاکر نے لفظاں نال سچیاں تے سُچیاں تصویراں الیکیاں نیں۔ حضرت خدیجہؓ دے مقام دی تصویر، غار حرا دی تصویر، میدان عرفات تے ہور مقدس مقاماں دیاں تصویراں جہاں نال سیرت پاک نوں سمجھن وچ آسانی ملدی اے۔ غار حرا دے خلوت والے لہجیاں دا ویروانج کیتا:

”جدوں بندہ پاک صورت دے نال پاک سیرت وی ہووے، سوہنی شکل تے سوہنے گل دے نال او ہدا دل رب دی یاد وچ ڈُبارہے تے اوہ مخلوق کولوں دور ہو جاندا ہئی۔ یعنی اوہنوں جلوت توں بہتی خلوت چنگی لگدی

ہئی۔“ (13)

”سئیں سوہنے دا خلق“ محمد صدیق شاکر نے 1996ء وچ دوجی سیرت دی کتاب لکھی۔ اوہناں سادہ ڈھنگ نال نبی کریم ﷺ دے اخلاقی تے روحانی پہلوؤاں نوں بیان کیتا۔ آپ ﷺ دی حیاتی اخلاقی اعتبار نال پوری دنیا دی لوکاں لئی معراج وچ گزار دتی چھ سالوں وچ آپ نے سب توں وگڑے معاشرے نوں سنوار کے مہذب بنادتا تے پوری دنیا دے رہبر بن کے ابھرے:

”نبی نہیں دی اپنے آپ کوں معلم اخلاق فرمایا“ میں چنگے اخلاق کوں پورا

کرن کتے بھیجیا گیا۔“ (14)

”سئیں سوہنے داجلال“ 1999ء محمد صدیق شاکر نے سیرت النبیؐ بیان کردیاں شاعرانہ انداز ورتیاو ہناں دا اسلوب پڑھن والیاں دے دل وچ اتر داجاندا۔ آپؐ نال محبت دارنگ جھلکارے ماردا دکھالی دیندا اے۔ ”سئیں سوہنڑھیں داجمال“ 2000ء شاکر ہوراں جمالیاتی کچھ بیان کردیاں آکھیا اوہ ذات جس نال کائنات دا ذرہ ذرہ حسین جمیل لگا۔ آپؐ دے جلال تے جمال دی قدرت نوں سپہن نال بیان کیتا۔ ”سیرت پاک محمد ﷺ دی“ 1995ء سیدہ ریشم دی سبز رنگ دے کاغذ تے چھپی منفرد سیرت دی کتاب لکھی۔ سیدہ ریشم نے 1997ء پنجابی وچ سیرت نگاری دے حوالے بھرواں مقالہ لکھ کے پی ایچ ڈی وی کیتی۔ ”النبی اکرم ﷺ“ میاں ظفر مقبول 1999ء سیرت رسول ﷺ وچ اسلام توں پہلاں عرباں دے حالات توں حضور پاک ﷺ دی سوانح دیاں ساریاں تفصیلاں معتبر روایتاں نال پیش کیتیاں۔ آپؐ دی مکہ شریف تے مدینہ منورہ دی تریٹھ سالہ مبارک حیاتی دی مکمل جانکاری کتاب وچ ڈھیر کھوج نال موکلے ڈھبوں پیش کیتی گئی اے:

”آپ ﷺ نے بت پوجن نوں اپنی ڈاہڈی ضرب لائی کہ سدیاں توں

پوجن والے بت ٹٹ گئے۔“ (15)

”مومنناں دیاں ماواں“ سجاد بخاری نے دسمبر 2001ء وچ مختصر تے اپنی جامعیت پاروں مان یوگ سیرت دی کتاب لکھی۔ سیرت وچ حضور پر نور ﷺ دا شجرہ نصب مبارک دن توں بعد از دواجی زندگی نوں قرآن پاک دے مستند حوالیاں راہیں بیانیا اے:

”رسول ﷺ ہوراں دو بیویاں نوں چھڈ کہ باقی بیوگان تے بال بچے دار

عورتاں جہناں دا حسن تے شباب ڈھل چکیا ہائی، نال شادی کیتی۔ مقصد

شروع اسلام وچ مسلم بیوہ عورتاں نوں تحفظ تے معاشرے وچ چنگا مقام

دلوانا ہائی۔“ (16)

اخلاق عاطف ہوراں 2003ء وچ ”سیرت دا چانن“ کتاب وچ حضور پاک ﷺ دی سیرت پکھوں علمی تے مدلل ڈھب نال چھ لیکھ لکھے۔ محمود تابش ہوراں نومبر 2006ء وچ ”عیبوں خالی“ مستند حوالیاں نال سیرت پاک

ﷺ لکھی۔ ”حیاتی حضور ﷺ دی“ اصغر علی جاوید دی 2012ء وچ پنجابی زبان وچ لکھی اجو کے سہ دی جامع سیرت لکھی جیہڑی ضخامت پاروں مستند اے۔ اصغر علی جاوید نے اپنی تخلیق وچ وکھ وکھ مضموناں راہیں کھل کے تفصیلی گل کیتی۔ موضوع نوں کدھرے وی وسرن نہیں دتا۔ کتاب نوں وکھ وکھ سولھاں باباں وچ ونڈیا گیا ٹھوس تے مدلل انداز نال سیرت نگاری دیاں ساریاں ذمہ داریاں نبھائیاں مستند سیرتاں وچوں حوالے لے گئے:

”کتاب سیرت النبیؐ اُتے اک اچھی تالیف اے جس نوں دنیا دی کسے وی

زبان وچ لکھی گئی سیرت دے ساہویں رکھیا جاسکد اے۔“ (17)

”امن پسند رسول ﷺ“ 2012ء وچ ڈاکٹر شفقت حسین قاضی نے اسلام دا اوہ مکھ وکھایا جیہڑی ایس دی اصل روح اے۔ اسلام نے ہمیش امن تے رواداری دا جیہڑا سبق دتا اے اوس دی مکمل شکل حضور پاک ﷺ دی حیاتی وچ دیکھی جاسکتی اے:

”فساد تے بد امنی نال بھری ایہو جی حالت وچ اللہ تعالیٰ میں حضرت

محمد ﷺ نوں اپنا آخری رسول بنا کہ گھل دتا تاں جو دنیا نوں کفر، شرک،

لادینیت، فساد، بد امنی توں چھٹکارا دوا یا جائے۔ لوکاں نوں سچے رب ول

سد یا جاوے۔“ (18)

”رحمت اللعالمین“ پروفیسر محمد ضیا الدین 2012ء وچ گندھارا ہندکو بورڈ پشاور ولوں سیرت پاک ﷺ دی کتاب لکھی۔ ”غزوات نبی ﷺ“ ملک ناصر داؤد نے 2017ء وچ رسول پاک ﷺ دی پاک حیاتی وچ اسلام دی خاطر جوڑایاں لڑیاں گیناں اوہناں بارے مختصر تے جامع کتاب لکھی۔ ”رحمتاں دی بارش“ نذیر حسین شاہ کیلوی نے 2016ء وچ لکھی۔ ایہدے وچ حضور پاکؐ دیاں 54 حدیثاں بیان کیتیاں نیں۔ تے آپؐ نال عشق نوں موضوع بنایا گیا اے جس وچ سیرت دے جھلکارے نیں۔ پنجابی زبان وچ سیرت نگاری رجھوں جو کم ہو یا اوہدے وچ سیرت نگاراں رسول پاک ﷺ نال عشق نوں ڈھیرا گیرے رکھیا تے سیرت نوں بیان لگیاں ذمہ داری دا وکھالا کیتا۔ ایس طرحاں اوہناں ماں بولی دی سیوا کیتی تے نال مذہب دا سچو ڈھنگ نال پرچاروی کیتا تے عشق رسولؐ دی دودھوتری واسطے کم کیتا۔

حوالے

- 1- عصمت اللہ زاهد، ڈاکٹر، ادب سمندر، لاہور: اے ون پبلشرز، 2003ء، ص 370
- 2- نوشہ قادری، مرتبہ، عصمت اللہ زاهد، آکھے نوشہ قادری، لاہور: العزیز پبلیکیشنز، 1978ء، ص 60
- 3- حفیظ احمد، ڈاکٹر، تارے انبراں دے، گوجرانوالہ: فروغ ادب اکادمی، 2004ء، ص 148
- 4- سیوا سنگھ، امرتسری، حضرت محمد صاحب، امرتسر: یونین کونسل، 1928ء، ص 10
- 5- اختر حسین اختر، سید، مہینہ وار لہراں، لاہور سوڈیوال کالونی ملتان روڈ، فروری 1986ء، ص 7
- 6- عبدالکریم شمر، سچی سرکار، لاہور: آئینہ ادب، 1962ء، ص 5
- 7- سلیم خاں گمی، چن عربوں چڑھیا، لاہور: سنگ میل پبلیکیشنز، 1992ء، ص ۵
- 8- نجمی، محمد اقبال، سیرت حضورؐ دی، گوجرانوالہ: فروغ ادب اکادمی، 1985ء، ص 8
- 9- قدر آفا، مکی مدنی ماہی، لاہور: اردو پنجابی علمی مرکز، 1985ء، ص 374
- 10- محمد سعید، حکیم، سب توں وڈے انسان، کراچی: ہمدرد فاؤنڈیشن، 1991ء، ص 3
- 11- جبین گل ریاض، خزینہ رسالت، لاہور: اقبال بک کارنر، مین مارکیٹ، گلبرگ، 1992ء، ص 24
- 12- محمد رمضان طالب - محبوب خدادا، ڈیرہ غازی خاں: فرید سرائیکی سنگت، 1994ء، ص 18
- 13- محمد صدیق شاکر، سئیں سوہنے دی سیرت، ملتان: سرائیکی سدھ سرائے، تعلق روڈ، ممی 1995ء، ص 71
- 14- محمد صدیق شاکر، سئیں سوہنے دا خلق، ملتان: سرائیکی سدھ سرائے، تعلق روڈ، 1996ء، ص 18
- 15- میاں ظفر مقبول، النبی الکریمؐ، گوجرانوالہ: سائیں مولا شاہ ویلفیئر سوسائٹی، فروری 1999ء، ص 14
- 16- سجاد بخاری، مومنناں دیاں ماواں، جھنگ: مدنی کالونی سرگودھا روڈ، دسمبر 2001ء، ص 20
- 17- اصغر علی جاوید، حیاتی حضورؐ دی، لاہور: الحکمت کتاب سرائے اردو بازار، نومبر 2012ء، فلیپ
- 18- شفقت حسین قاضی، ڈاکٹر، امن پسند رسولؐ، لاہور: شکیل مہوش پرنٹنگ پریس ایک روڈ، نومبر 2012ء،